BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINI ZAMONAVIY KASBLARGA YO'NALTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Toshpulatova Umida Bahodir qizi
Samarqand viloyati Pastdarg'om tumani 40-maktabning
oliy toifali boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi
E-mail: umidatoshpulatova21@gmail.com

Annotatsiya. Tezisda boshlang'ich sinf o'quvchilarini zamonaviy kasblar olami bilan tanishtirishda innovatsion pedagogik va raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari yoritilgan. Virtual ekskursiya, geymifikatsiya, loyiha va STEAM yondashuvlarining kasbga yo'naltirish jarayonidagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, kasbga yo'naltirish, zamonaviy kasblar, innovatsion texnologiyalar, virtual ekskursiya, geymifikatsiya, STEAM.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori tez o'zgarmoqda: bugungi boshlang'ich sinf o'quvchisi mehnat faoliyatini boshlaganida hozir mavjud bo'lmagan kasblar bilan ishlashi ehtimoli yuqori. Shu bois boshlang'ich ta'lim bosqichidagi kasbga yo'naltirish ishi bolani aniq bir kasbni tanlashga undash emas, balki kasblar olami haqidagi tasavvurini kengaytirish, mehnatning turli sohalari bilan tanishtirish vazifasini bajaradi. Kuzatishlarimiz ko'rsatishicha, 3–4-sinf o'quvchisi odatda 8–11 ta kasbni nomlaydi va ular asosan bevosita atrofdagi — o'qituvchi, shifokor, haydovchi, sotuvchi kasblaridir. Sun'iy intellekt operatori, kiberxavfsizlik mutaxassisi, ekolog, logist, agromuhandis, 3D-modellashtiruvchi kabi zamonaviy kasblar bolalarning javoblarida deyarli uchramaydi.

Bu ziddiyatni an'anaviy usullar bilan hal qilish qiyin, chunki qishloq maktabi o'quvchisini zamonaviy ishlab chiqarish korxonasiga olib borish har doim ham imkoniyatga ega emas. Aynan shu nuqtada innovatsion texnologiyalar samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular kasblar olamini sinf xonasiga olib kiradi va bolaning yosh xususiyatlariga mos — ko'rgazmali, o'yinli, faol shaklda taqdim etadi.

Amaliyotimizda samarali natija bergan asosiy innovatsion texnologiyalar quyidagi jadvalda umumlashtirilgan.

Zamonaviy kasblarga yo'naltirishda qo'llaniladigan innovatsion texnologiyalar

Texnologiya	Qo'llanishi	Pedagogik natijasi
Virtual ekskursiya	Zamonaviy korxona, laboratoriya, IT-markaz bo'ylab video va 360° sayohat	Kasblar doirasi kengayadi, real mehnat sharoiti ko'rinadi
Geymifikatsiya	"Kasblar shahri" rolli o'yini, kasb kartochkalari, viktorina va kvestlar	Barqaror qiziqish va ijobiy hissiy munosabat shakllanadi
Loyiha texnologiyasi	"Qishlog'im kasblari atlasi", "Kelajak shahri" jamoaviy loyihalari	Mustaqil izlanish va hamkorlikda ishlash ko'nikmasi
STEAM yondashuvi	Oddiy robot-konstruktor,	Muhandislik va tabiiy-ilmiy

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Texnologiya	Qo‘llanishi	Pedagogik natijasi
	modellashtirish, tajriba va o‘lchovlar	kasblarga qiziqish ortadi
Interaktiv raqamli resurslar	Multimedia taqdimot, animatsion rolik, onlayn kasb testlari	Murakkab kasb mazmuni sodda va ko‘rgazmali yetkaziladi
Onlayn uchrashuv	Turli kasb egalari bilan videoaloqa orqali suhbat	Kasb haqida jonli, ishonchli tasavvur paydo bo‘ladi

Tajriba-sinov ishi 40-maktabning 3–4-sinflarida 94 nafar o‘quvchi ishtirokida olib borildi. Tajriba guruhida yuqorida keltirilgan texnologiyalar darslar mazmuniga va sinfdan tashqari faoliyatga tizimli ravishda kiritildi. Yakunda tajriba guruhi o‘quvchilari nomlagan kasblarning o‘rtacha soni 10 tadan 19 taga yetdi, kasbga yo‘naltirilganlik darajasi yuqori bo‘lgan o‘quvchilar ulushi 14,6 foizdan 41,7 foizga ko‘tarildi. Nazorat guruhida bu ko‘rsatkich 15,2 foizdan 19,6 foizga o‘zgardi, xolos. Sifat jihatidan ham o‘zgarish sezildi: qizlar muhandis va dasturchi, o‘g‘il bolalar esa o‘qituvchi va tibbiyot hamshirasi rolini bajarishdan tortinmaydigan bo‘ldi, ya’ni gender qoliplari yumshadi.

Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni qo‘llashda bir qator pedagogik shartlarga amal qilish zarur. Birinchidan, raqamli vosita an’anaviy mehnat tarbiyasining o‘rnini bosmasligi, balki uni to‘ldirishi kerak: bola ekranda ko‘rgan narsasini qo‘li bilan ham bajarib ko‘rishi lozim. Ikkinchidan, ekran oldida o‘tkaziladigan vaqt sanitariya me’yorlariga mos bo‘lishi shart. Uchinchidan, taqdim etilayotgan kasb mazmuni o‘quvchining yoshiga moslashtirilgan, sodda va haqqoniy bo‘lishi kerak. To‘rtinchidan, o‘qituvchining o‘zi zamonaviy kasblar va mintaqaviy mehnat bozori haqida yetarli ma’lumotga ega bo‘lishi talab etiladi.

Xulosa. Innovatsion texnologiyalar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini zamonaviy kasblarga yo‘naltirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ular bolaning bevosita muhitida uchramaydigan kasblarni ko‘rgazmali, o‘yinli va faol shaklda taqdim etadi, kasblar olami haqidagi tasavvurni kengaytiradi hamda mehnatga ijobiy munosabatni tarbiyalaydi. Bu texnologiyalarni an’anaviy mehnat tarbiyasi bilan uyg‘un holda, tizimli qo‘llash boshlang‘ich ta’limda kasbga yo‘naltirish ishining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”. – Toshkent, 2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”. – Toshkent, 2022.
3. Chambers N., Kashefpakdel E. T., Rehill J., Percy C. Drawing the Future. – London: Education and Employers, 2018. – 44 p.
4. Mann A., Denis V., Percy C. Career ready? How schools can better prepare young people for working life // OECD Education Working Papers, No. 241. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 68 p.
5. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. – М.: Академия, 2004. – 304 с.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.